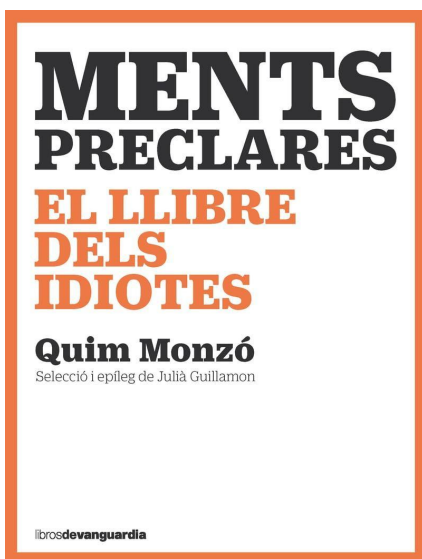

CRÈDIT 0 DE LLENGUA CATALANA I LITERATURA

El crèdit 0 de llengua catalana es divideix en dos apartats: un primer apartat amb exercicis en relació amb una lectura i un segon apartat amb exercicis de reflexió lingüística.

El crèdit 0 s'haurà d'entregar al professor/a de l'assignatura i representarà un 10% de la nota de la primera avaluació. La data límit és el **19 de setembre** i haurà d'estar fet **a mà**.

PRIMERA PART: LECTURA

Ments preclares. El llibre dels idiotes, Quim Monzó

En aquest recull de relats, Quim Monzó retrata amb ironia i lucidesa les múltiples cares de l'estupidesa contemporània. *Ments preclares* reuneix històries que desemmascaren tant els ingenus com els llestos que es pensen que ens poden manipular sense que ens n'adonem. També hi apareixen aquells que, convençuts que som babaus, ho serveixen tot mastegat. El relat "¿Com puc ser tan idiota?" ens recorda que ningú no està exempt de caure en el parany de la rucada. Amb el seu estil inconfusible, Monzó despulla la ximpleria actual i culmina el llibre amb una peça final dedicada —com no podia ser d'una altra manera— als idiotes i a la intel·ligència artificial.

PAS 1: Durant aquest estiu, llegeix-te el llibre.

PAS 2: Fes un escrit de com a màxim una pàgina en el qual donis la teva opinió sobre la lectura i contestis a les següents preguntes:

- Quina és la temàtica general del llibre i compartida entre els diferents relats?
- Quin relat t'ha agradat més? Per què?
- "La gent pot ser manipulada fàcilment i la ingenuïtat i la falta de pensament crític contribueixen a la propagació de la idiotesa". Estàs d'acord amb aquesta afirmació? Argumenta-ho.

SEGONA PART: REFLEXIÓ LINGÜÍSTICA

1. ORTOGRAFIA

LA SÍL·LABA

Entenem per síl·laba un grup de sons que emetem d'un sol cop de veu.

Els diftongs

Un diftong és la reunió en una mateixa síl·laba d'una vocal i d'una *i* o una *u*.

Creixents	<i>ua, üe, üi, uo</i> darrere de <i>g o q</i>	gua: a-guan-tar güe: ai-güe-ra güi: pin-güí guo: pa-rai-guot	qua: qua-li-tat qüe: de-lin-qüent qüi: a-qüi-cul-tu-ra quo: quo-ti-di-à
Decreixents	Quan la <i>i</i> i la <i>u</i> estan situades al darrere d'una altra vocal	ai: ai-re ei: fei-na oi: noi ui: cui-na	au: pa-lau eu: creu-re iu: viu-re ou: mou-re

Síl·laba tònica i síl·laba àtona

La síl·laba tònica és la que es pronuncia en un to de veu superior a la resta de síl·labes. Segons la posició d'aquesta síl·laba, els mots es divideixen en aguts, plans i esdrúixols.

Mots aguts	La síl·laba tònica és l'última.	<u>camí</u> , <u>algú</u> , <u>paper</u> , <u>dolent</u> , <u>paret</u> , <u>parlarem</u> , <u>faré</u> , <u>roí</u> , <u>demà</u> , <u>partit</u>
Mots plans	La síl·laba tònica és la penúltima.	<u>cérvol</u> , <u>pinta</u> , <u>jutge</u> , <u>pilota</u> , <u>til·la</u> , <u>préssec</u> , <u>platja</u> , <u>beina</u>
Mots esdrúixols	La síl·laba tònica és l'antepenúltima.	<u>ràdio</u> , <u>autèntica</u> , <u>Dénia</u> , <u>física</u> , <u>història</u> , <u>fórmula</u> , <u>Úrsula</u>

L'ACCENTUACIÓ

L'accentuació gràfica de les paraules està determinada per la posició que ocupa la síl·laba tònica dins del mot i per la terminació de la paraula.

La síl·laba tònica és la que es pronuncia en un to de veu superior a la resta de síl·labes. Segons la posició d'aquesta síl·laba, els mots es divideixen en aguts, plans i esdrúixols, tal com expliquem en el tema dedicat a la síl·laba.

En català hi ha dos tipus d'accent, l'obert (greu) i el tancat (agut). L'accent obert recau sobre les vocals obertes (a, e, o), i l'accent tancat, sobre les vocals tancades (e, i, o, u).

Regla general d'accentuació

Mots aguts	S'accentuen els que acaben en les terminacions següents: -a: català -e: cafè, convé -i: llumí -o: allò, nadó -u: comú -as: repàs -es: anglès, revés -is: incís -os: capgròs, calorós -us: talús -en: edèn, amén -in: Berlín
Mots plans	S'accentuen sempre que no acaben en alguna de les terminacions anteriors: plàstic, àcid, mòbil, íntim, malèvol, cànem, Campdevàrol, dipòsit, exàmens
Mots esdrúixols	S'accentuen sempre: àguila, església, València, pel·lícula, pólvora, interlocutòria, música

LA DIÈRESI

La dièresi és un signe ortogràfic (¨) que s'escriu damunt les vocals *i* i *u* per indicar que es pronuncien, o que es pronuncien com a vocals i no com a semivocals o semiconsonants.

La dièresi, doncs, fa les funcions següents:

a) Indica que la *u* es pronuncia en els grups *qüe*, *qüi*, *güe*, *güi*.

aigües, *següent*, *qüestió*, *freqüent*, *pingüí*, *argüir*, *adeqüi*, *obliquïtat*

b) Indica que la *i* o la *u* damunt la qual hi ha la dièresi no forma diftong amb la vocal en contacte.

raïm, *cocaïna*, *oïda*, *heroïna*, *fortuïta*, *peüc*, *reüll*, *diürn*, *cruïlla*, *proteïna*, *suïssa*, *països*

Remarques

Casos en què ens estalviem la dièresi:

	Exemples
Quan la <i>i</i> o la <i>u</i> han de dur accent segons les regles d'accentuació	<i>veí</i> (aguda acabada en vocal) - <i>veïna</i> <i>agraïem</i> (plana acabada en <i>m</i>) - <i>agraïa</i>
Els mots que acaben en els sufixos <i>-isme</i> i <i>-ista</i>	<i>egoisme</i> , <i>arcaisme</i> , <i>heroisme</i> , <i>altruïsta</i> , <i>europaïsta</i> , <i>maoïsta</i>
L'infinitiu, el gerundi, el futur i el condicional dels verbs acabats en <i>vocal+ir</i> (<i>beneir</i> , <i>produir</i> , <i>seduir</i> ...)	<i>agrair</i> <i>agraint</i> <i>agrairé</i> , <i>agrairàs</i> , <i>agrairà</i> , <i>agraïrem</i> , <i>agraïreu</i> , <i>agraïran</i> <i>agraïria</i> , <i>agraïries</i> , <i>agraïria</i> , <i>agraïriem</i> , <i>agraïríeu</i> , <i>agraïrien</i>
Els mots que comencen per un prefix com <i>re-</i> , <i>contra-</i> i <i>co-</i>	<i>reunir</i> , <i>reincidir</i> , <i>reintegrar</i> , <i>contraindicació</i> , <i>coincidència</i> , <i>coincidir</i>
Els mots acabats en <i>-um</i> i <i>-us</i>	<i>harmòni</i> um, <i>aquàri</i> um, <i>Pius</i> , <i>Màri</i> us

► EXERCICIS

1. Totes aquestes paraules porten accent a la vocal tònica. Poseu-l'hi.

Cantare	Comite	Mossen	Cafe	Apren
Enten	Pure	Ale	Pages	Impres
Irlandes	Cinque	Nomes	Entes	Tambe
Consome	Congres	Gairebe	Fare	Interes
Aixo	Resso	Boiros	Aficio	Ambdos
Espos	Preso	Arros	Coto	Refos
Exclos	Allo	Pero	Sino	Curios
Talos	Glorios	Repos	Difos	Inclos

2. Accentueu el text següent. Tingueu en compte que hi falten 30 accents.

Abans-d'ahir no se que va passar, pero nomes recordo que despres d'arribar a casa varem asseure'ns al sofa porque voliem veure que feien a la tele i ens varem adormir. I fins avui, que es dissabte, no ens hem despertat. Jo em trobo be, no obstant el mal de cap de que em resseno. El Ramon, pero, encara te son i es passeja per la masia com una anima que cerca repos. Que hauriem de dir que ens ha succeït? Per que hem dormit aquest munt d'hores? Es potser porque en l'ultim apat que ferem haviem pres un cafe espes amb un gust estranyament curios?

3. Separeu les síl·labes d'aquests mots, marqueu-ne la tònica i poseu-los dièresi, si cal.

veina:	becaina:	raim:
fruita:	geniut:	dia:
saim:	consequent:	transeunt:
diurn:	feina:	unguent:
riu:	aigua:	cofoi:
terraqui:	maleien:	produia:
boira:	peuc:	esmorteit:
antiguitat:	peulla:	introduiu:
almoina:	proteina:	joia:
heroïna:	contribuissin:	taut:
palauet:	lluies:	cafeïna:

4. Finalment, poseu els accents i les dièresis que falten en aquest text.

Despres d'un instant d'esverament general, un treballador mes sere que no pas els altres va acostar-se amb cautela al punt indicat pel company i comprova que el cap que sobresortia de les runes no era una despulla humana sino una peça escultorica. L'aspecte insolit i un pel esfereïdor de la troballa, a causa de la mirada de l'unic ull encastat al mig del front d'aquella testa, junt amb les nafres que presentava, algunes ja velles, altres produïdes per l'enderroc, van ser la causa que la invencio estrambotica quedés abandonada entre les ruïnes.

Camí de sirga, Jesús Moncada

2. MORFOSINTAXI

L'ORACIÓ

L'oració és la unitat mínima de comunicació amb sentit complet.

Aquesta unitat la formen paraules, que podem agrupar en diverses categories gramaticals:

Categoria	Definició	Exemples
Substantius	Mots que representen o designen una persona, un animal o una cosa (concreta o abstracta)	fill, gat, museu, pau
Adjectius	Mots que acompanyen un substantiu i que li afegeixen alguna característica. Hi concorden amb gènere i nombre	blanc, gros, meu, quart
Determinants	Mots que acompanyen el nom, el determinen i n'indiquen el nombre i el gènere	el, un, tres, algun, meva, aquest, quin
Verbs	Mots que expressen accions, estats d'ànim, processos, etc. Els podem classificar en: – copulatiu – predicatiu: transitius, intransitius, reflexius i recíprocs	copulatiu: semblar, estar, ser transitiu: cantar intransitiu: arribar reflexiu: rentar-se recíprocs: escriure's
Pronoms	Mots que substitueixen altres mots que han aparegut abans o que queden sobreentesos	ell, que, li, ho
Preposicions	Partícules invariables que enllacen un element sintàctic amb el seu complement	a, de, en, amb
Conjuncions	Partícules que relacionen mots o oracions	perquè, quan, si
Adverbis	Mots invariables que modifiquen el significat d'un verb, d'un adjectiu o d'un altre adverbí	bé, avui, aquí, no, sí

L'estructura bàsica de l'oració, la formen un sintagma nominal, que fa la funció de subjecte, i un sintagma verbal, que fa la funció de predicat.

SN (Subjecte) + SV (Predicat)

EL VERB

Definició i categories

El verb, nucli del sintagma verbal o predicat, és l'element imprescindible de l'oració, perquè indica l'acció que fa o rep el subjecte, el seu estat o la seva qualitat.

Està format per un lexema (o arrel) que és la part invariable, al qual s'afegeix un grup de morfemes (desinència) que aporten les informacions següents:

nombre: singular o plural, en concordança amb el subjecte

persona: primera, segona o tercera (del singular o del plural), d'acord amb el subjecte

temps: moment en què té lloc l'acció verbal (passat, present, futur)

mode: indica la manera com es realitza l'acció verbal (indicatiu, subjuntiu, imperatiu)

aspecte: indica si el procés de l'acció verbal s'ha acabat (perfectiu) o si encara no ha començat o encara ha de finalitzar (imperfectiu).

Classificació

Des del punt de vista sintàctic, els verbs es divideixen segons la manera com es relacionen amb els altres components de la frase, això és, amb el subjecte o amb els altres complements.

Quant a la relació amb el subjecte, podem trobar:

a) **Verbs impersonals.** Són els que no tenen subjecte que realitza l'acció, com els verbs meteorològics i els verbs *haver-hi* i *caldre*:

ploure, nevar, fer calor, fer sol, llamegar

Hi ha trenta persones. / Cal tenir paciència.

b) **Verbs personals.** Són els que formen oracions amb subjecte.

Els podem trobar en veu activa:

El meu amic va guanyar la plaça d'agent merescudament.

O en veu passiva:

La plaça d'agent va ser guanyada merescudament pel meu amic.

Quant a la seva relació amb els complements, podem trobar:

a) **Verbs copulatiu o atributiu.** Quan sols enllacen un atribut amb el subjecte, sense cap altra càrrega semàntica: ser, estar, semblar, tornar-se.

El Pere és un xicot molt trempat. (copulatiu)

La Maria s'ha tornat vermella. (atributiu)

b) **Verbs predicatius.** Quan indiquen una acció o una activitat del subjecte. Aquests se subdivideixen en transitius, intransitius, reflexius, pronominals i recíprocs:

El funcionari va avisar els mossos. (transitiu)

Els testimonis passejaven pels passadissos. (intransitiu)

L'advocat es prepara les preguntes. (reflexiu)

L'edifici nou és tan gran que ens hi vam perdre. (pronominal)

Els funcionaris s'ajuden molt els uns als altres. (recíproc)

LES FUNCIONS SINTÀCTIQUES

Subjecte (S)

És allò (persona, animal o cosa) de què declarem o prediquem alguna cosa.

El jutge ha dictat sentència.

El teu gat és molt esquerp.

Aquest llum fa pampallugues.

Complement del nom (CN)

El nom, com a nucli d'un sintagma nominal, pot anar acompanyat d'un o més adjectius, d'un sintagma preposicional o d'una oració de relatiu que el complementin. Aquests elements fan la funció de complement del nom.

Els països rics també pateixen els efectes del canvi climàtic.

La casa on viu el meu germà és de lloguer.

Complement directe (CD)

El CD indica l'objecte (persona, cosa...) sobre el qual recau l'acció expressada pel verb.

El cambrer neteja els gots.

Complement indirecte (CI)

El complement indirecte indica qui és el destinatari de l'acció verbal.

Avui he escrit als meus cosins.

Complement de règim verbal (CRV)

Hi ha verbs que completen el seu significat amb un complement semblant al directe (ja que també expressa l'objecte en què recau l'acció) però que va introduït per una preposició. Són complements que regeixen els anomenats verbs preposicionals o de règim verbal i el complement que regeixen s'anomena complement preposicional o de règim verbal.

Ha après a nedar en poc més d'una setmana.

Ens hem descuidat d'agafar el paraigua.

Confieu en mi.

Atribut (Atr.)

Anomenem atribut el complement que expressa una característica atribuïda al subjecte amb el lligam d'un verb copulatiu (ser, estar, semblar o parèixer).

Aquestes flors són de paper.

El testimoni estava nerviós.

Complement predicatiu (Pred.)

Respon a la pregunta com? És l'adjectiu o substantiu que completa simultàniament el verb (predicatiu, no copulatiu) i el subjecte o el complement directe.

La Núria s'ha posat vermella.

Porta *la camisa* tacada.

Complement circumstancial (CC)

Completa el verb o tot el predicat indicant-ne les circumstàncies.

Aquest locutor de ràdio parla malament. (CC manera)

L'Estel i jo vam anar al teatre. (CC lloc)

L'accident va ocórrer la nit del dijous. (CC temps)

L'Eduard ha marxat amb els seus cosins. (CC companyia)

He arribat tard per culpa dels embussos que hi ha a la variant. (CC causa)

Hem decorat l'habitació amb garlandes de colors. (CC instrument)

Aquesta nena menja poquíssim. (CC quantitat)

► EXERCICIS

1. Digueu quina categoria gramatical tenen els mots subratllats d'aquest text.

Els bombers van rescatar il·lesos quatre joves que havien quedat incomunicats quan practicaven barranquisme. L'avis de la desaparició dels joves es va rebre abans-d'ahir però fins avui no s'ha acabat el rescat d'aquest grup, format per un noi i tres noies.

2. Identifiqueu el subjecte i el predicat de les oracions següents. Si el subjecte està elidit, especifiqueu-ho.

- La tieta de la Núria s'ha llicenciat en filologia anglesa.
- Em molesta molt el soroll.
- M'empasso tots els programes d'Andreu Buenafuente.
- Afanya't!
- Les actuacions han quedat vistes per a sentència.
- Ha arribat un nou carregament de fruita.

3. Indiqueu quina funció sintàctica realitzen els elements subratllats en les oracions següents: S o CD. Tingueu en compte que el S sempre concorda amb el verb.

- Camina molt a poc a poc, la Montse.
- Cada matí pentina les nenes.
- A l'aeroport acaben d'aterrar dos avions provinents de Londres.
- Ja ha arribat tothom.
- No suportó els programes d'esports.
- No li agrada el teatre musical.

4. Indiqueu si els elements subratllats de les frases següents fan funció d'Atr., Pred. o CC de manera.

- La Montse i l'Ester van tornar junes de Barcelona.
- En Lluís semblava esperitat quan marxava cap a casa.
- Soc el redactor en cap d'aquest diari.
- L'home va sortir d'amagat de la botiga.
- El pare ha acabat malalt per culpa dels bancs.
- La campanya de recollida d'aliments ha funcionat força bé.
- M'he posat el vestit arrugat.
- Està nerviosa a causa del judici.

3. LÈXIC

SINONÍMIA I ANTONÍMIA

Una de les qualitats d'una llengua és la seva riquesa i varietat, cosa que es mostra per la presència de recursos lèxics com el de la sinonímia i l'antonímia.

Sinonímia

Dues paraules són sinònimes quan tenen el mateix significat. Així, per exemple, *casament* i *noces* són sinònims:

Va assistir a les noces del seu cosí.

Va assistir al casament del seu cosí.

Cal tenir en compte, però, que encara que dues paraules comparteixin el significat, no és gaire freqüent que es puguin usar indistintament en una mateixa situació.

El sinònim ens serveix per precisar més el significat d'allò que volem expressar i normalment el context ens ajuda a triar la paraula adequada. Per exemple, *fertilitat* i *productivitat* són paraules sinònimes en determinats contextos:

La fertilitat de les terra influeix en el preu de venda.

La productivitat de la terra influeix en el preu de venda.

Però vegem què passa si les fem servir indistintament, sense tenir en compte el context:

X Enguany han augmentat el complement de fertilitat dels funcionaris.

V Enguany han augmentat el complement de productivitat dels funcionaris.

Passa el mateix si no tenim present en quin registre parlem (més formal o més col·loquial), el lloc on ens trobem o la persona a la qual ens adreçem. Per exemple, un jove pot dir als seus amics:

Es va cruspí tota l'amanida.

O bé:

Es va menjar tota l'amanida.

En canvi, és inimaginable que sentim en un mitjà de comunicació:

Els assistents a la boda reial es van cruspí tots els canelons.

En resum, doncs, els sinònims són paraules que expressen el mateix significat, però que hem d'utilitzar depenent del context, ja que generalment no són intercanviables.

Antonímia

Un antònim és un mot de sentit directament oposat a un altre. De la mateixa manera que passava amb els sinònims, l'ús correcte dels antònims sempre depèn del context. Vegem-ne un exemple:

ric / pobre

És un home molt ric. És un home molt pobre.

Alguns antònims es formen afegint un prefix al lexema. En determinats casos, prefixos com -a, -anti, -des, -dis, -in, -im, il fan que el mot derivat tingui un significat contrari al primitiu.

simètric / asimètric

higiènic / antihigiènic

legal / il·legal

POLISÈMIA I HOMONÍMIA

Polisèmia

Els mots polisèmics són mots que tenen diversos significats en funció del context en què els utilitzem, a diferència dels sinònims, que són mots de significat coincident.

Fixeu-vos que la paraula **cap** té diversos significats:

cap

Part superior del cos d'una persona o animal.

Punta, extrem, d'una cosa, especialment l'extrem superior.

Punta de terra que entra mar endins.

Tots ells, però, tenen algun tipus de relació. En tots els casos **cap** designa la part superior d'una persona o animal, i per analogia, també la part superior o que sobresurt d'una cosa.

Homonímia

És la propietat que relaciona dos mots que, de manera purament casual, s'escriuen de la mateixa manera (homògrafs) o es pronuncien igual (homòfons), però tenen significats diferents.

benà: tira de roba que serveix per embolicar alguna ferida

vena: vas sanguini

► EXERCICIS

1. Feu una frase amb cadascun d'aquests falsos sinònims en què quedi clar el significat.

plànol/planell:

dofí/delfí:

cataractes/cascades:

data/dada:

trànsit/tràfic:

abonar/adobar:

2. Busqueu un antònim del mot en negreta de les frases següents.

- a. Aquell cantaire té un to de veu molt **agut**.
- b. Va quedar **restablert** el servei de rodalia.
- c. Els Mossos d'Esquadra el van **empresonar**.
- d. L'**enriquiment** d'una part de la població és cada vegada més evident.
- e. Els dies **festius** ens aixequem a les vuit.
- f. Aquella casa té un preu **assequible**.

3. Feu dues frases en què cadascun d'aquests mots polisèmics tingui un significat diferent.

braç:

cinta:

ploma:

taula:

cort:

3. Empleneu els buits amb la forma adequada.

a. Hem / em

La meva mare va dir que anéssim a comprar flors i també comprat algun arbust.

b. Què / que

..... vols et regali?

c. Ha / a

..... anat Lleida a menjar caragols.

d. o / oh / ho

.....! Això és una meravella. vols provar no?